

Bantningskur

Skeptikerna i Texas har detaljgranskat en ny stjärna på bantningshimlen, Susan Powter, som tjänar cirka 70 miljoner dollar om året på bantningsprodukter. Hon uppger sig tidigare ha vägt cirka 120 kilo och ha varit oförmögen att gå i trappor – ända tills hon kom på sin egen fantastiska bantningsmetod.

Efterforskningar tyder dock på att hon vid den tidpunkt då hon uppgav sig ha varit otympligt fet i själva verket såg alldeles normal ut (och försörjde sig som nakendansös och aerobics-instruktör). Av större intresse är innehållet i hennes kostråd. Dessa är betydligt mindre galna än många andra bantningsprofeters. Hon förordar regelbunden motion och en diet med minskat fettintag men utan extremt minskat kaloriintag.

Hennes rekommendationer om fettintaget är dock alltför extrema. Bl a innebär hennes program att man inte alls (alltså inte ens i måttliga mängder) ska äta födoämnen där mer än 20% av energiinnehållet kommer från fett. Det utesluter t ex lättost. Enligt dietisten Neva H Cochran finns det risk att den som följer Powters diet inte får ett tillräckligt allsidigt intag av proteiner, vitaminer och mineraler.

(North Texas Skeptic, november 1993)

Terapeutisk beröring

Skeptikerna i Colorado, USA, har engagerat sig hårt i frågan om den vetenskapliga kvaliteten i sjuksköterskeutbildningen. Delstatens Board of Nursing, som bl a svarar för denna utbildning, har godtagit kurser i "Therapeutic Touch", dvs handpåläggning, som led i sjuksköterskors vidareutbildning. En av skeptikerna anmälde sig till kursen och fick lära sig hur man skulle mobilisera och koncentrera "energi" med alihanda handrörelser.

Skeptikerna lade fram sina argument i en mycket väl genomarbetad presentation för Board of Nursing. Trots detta beslutade kommittén att fortsätta med sitt stöd till handpåläggningen. I ett brev till skeptikerna skrev kommittén:

"Styrelsen erkänner och uppskattar skeptikernas synpunkt att styrelsen ska förlita sig på vetenskap och enbart på vetenskap och den vetenskapliga metoden som kriterium för att bedöma föreslagna terapier och tekniker'. Tyvärr kommer nya behandlingar och metoder inte med i förväg utarbetade vetenskapliga motiveringar och forskning. Behandlingen måste utföras för att dess effekt ska kunna mätas. För att behandlingen ska kunna utföras måste människor lära sig att utföra den. Därför godkänner styrelsen Therapeutic Touch som ett acceptabelt kursinnehåll för fortgående undervisning."

Principen är alltså: Först lär man ut en ny metod och påstår att den fungerar, sedan när den blivit spridd ska man i efterhand undersöka om den fungerar eller inte.

(Rocky Mountain Skeptic, mars-april och juli-augusti 1993.)

Fotspår i klippan

Glen Rose i Texas är en berömd plats inom kreationismen. Det är där som man, i avlagringar efter floden Paluxy River, anser sig ha funnit fotspår av människor och dinosaurier sida vid sida. Detta har förts fram som bevis för att den moderna geologin har misstagit sig, och att jätteödlorna levde tillsammans med människorna före syndafloden.

Historien har sin upprinnelse i en artikel från 1950 i en av sjundedagsadventisternas tidningar, men den blev berömd först med boken *The Genesis Flood* av JC Witcomb och HM Morris år 1961. Den boken var en av den moderna kreationismens utgångspunkter. Där framställdes spåren vid Paluxy River som

ett viktigt bevismaterial.

Geologer har sedan länge vetat att dinosauriespåren i Glen Rose är äkta och människospåren falska. En del av de senare är väderskadade fotspår av andra varelser än människor, medan andra helt enkelt är dithuggna av förfalskare.

På senare år har kreationisterna börjat ta intryck av den geologiska bevisningen. Det mäktiga Institute for Creation Research (ICR) tog för några år sedan avstånd från Paluxy River-spåren (men naturligtvis inte från uppfattningen att människor och dinosaurier har levt sida vid sida). Enskilda kreationister driver dock saken vidare.

En kreationist vid namn Carl Baugh har köpt land invid Glen Rose och startat ett museum där besökarna kan få se 57 "människa" fotavtryck från samma lager som dinosauriespåren. Tro det den som vill.

(National Capital Area Skeptical Eye 7(2), 1993)

SOH

Finska skeptiker

De finländska skeptikerna ger ut en tidskrift, *Skeptikko*, som FOLKVVETT följer genom de engelska sammanfattningar som återfinns i varje nummer. I nr 2/93 behandlar man bl a en ny finsk lagstiftning om homeopatiska och andra sk alternativa mediciner. Lagstiftningen verkar att påminna starkt om den svenska, och innebär bl a att dessa medel inte underställs de krav om säkerhet och påvisad effekt som gäller för vanliga läkemedel.

I nr 3/93 refererar *Skeptikko* en opinionsundersökning som visar att ungefär var tredje finländare tror på UFO och nästan lika många på helbrägdagörelse. Var fjärde finländare tror på reinkarnation och var tionde på spöken.

Medlemsmöten

Under sistlidna november månad arrangerade Vetenskap och Folkbildning flera intressanta möten: James Randi i Jönköping den 11 november och Stockholm den 13 november, Per Molander den 4 november på Fysikum i Stockholm. Om James Randis framträdande berättas på annan plats i detta nummer.

Per Molander, sekreterare i den så kallade Lindbeck-kommissionen, talade om "Ekonomi som vetenskap och beslutshjälpmedel". Ekonomisk teori är ju inte enbart deskriptiv utan används i stor utsträckning som beslutshjälpmedel. Per Molander hade valt att belysa den ekonomiska teorins "vetenskaplighet" utifrån dels några beteendemässiga komplikationer, dels ett antal centrala normativa begrepp.

Beträffande de förstnämnda konstaterades att en rad av den ekonomiska teoribildningens beteendeantaganden gör den påtagligt värderingsmängd. Det är därtill svårt att skaffa tillförlitliga "grunddata" om de ekonomiska aktörerna — hushåll, företag och organisationer. Man är dessutom hänvisad till relativt korta tidsserier med få data. Experiment är sällsynta och det ställer sig oftast svårt att isolera effekterna av var och en av de många förklaringsfaktorerna. Den ekonomiska teorins "objekt" är tänkande och — inte minst — spelande aktörer.

Den normativa nationalekonomin innehåller åtminstone *en* oomtvistad del: frihandelsteorin, som visar att alla tjänar på frihandelssystem, utan skyddstullar och andra handelshinder. Välfärdsteorin ger inte samma klara besked för plågade beslutsfattare, bl a därför att det inte är möjligt att göra interpersonella jämförelser på ett godtagbart sätt.

Per Molander gick sedan kort igenom de för ekonomisk teori så centrala begreppen rationalitet respektive jämvikt och pekade på flera orsaker till välbekanta marknadsmisslyckanden — externa effekter, ojämn information, avtagande skalfördelar gäller ej på lång sikt, oregelbundna konjunkturcykler.

Sammanfattningsvis konstaterade han att den deskriptiva teorin fungerar bäst vid små systemförändringar, där nytto- och vinstmaximering kan förutsättas vara naturliga inslag. Den normativa fungerar bäst vid övergripande mått på välfärd. Den är klart mindre operativt användbar.

Dikussionen vid eftersitsens obligatoriska öl och macka var livlig.

Planetarium ifrågasatt

Ortodoxa rabbiner i Jerusalem har gått till angrepp mot Israels planetarium. Enligt rabbinerna skapades universum för 5753 år sedan. Planetariet har två slags visningar. På de allmänna visningarna säger man att universum kom till för ca 15 miljarder år sedan, och på visningarna för religiös publik att det skedde "för länge sedan". Inte ens den sistnämnda formuleringen räckte för rabbinerna.

(BASIS november 1993)

Nya teorier om Turin-svepduken

Entusiasmen för den sk Jesu svepduk i Turin minskade avsevärt för några år sedan, när en C-14-datering visat att tyget kom till många hundra år efter Jesu död. Men nu är svepduksanhängarna på marsch igen.

Det framgår bl a i det första numret (nr 1, 1993) av *aura-z*, en engelskspråkig tidskrift om "ufologiska och paranormala fenomen" som ges ut i Ryssland. Där framträder fil dr Tamila Reshetnikova med en ny teori om svepduken:

"Faktum är att jag har en del bevis för att en person kan påverka materians ord-

ning på atomkärnenivå med sin organisms energifält, och därigenom framkalla transmutation av kemiska grundämnen i olika föremål.

Så jag antog att den energi som avgavs från Jesu Kristi kropp orsakade att de atomer av kol, syre och väte som tyget bestod av transmuterade till atomer av andra grundämnen med guldfärgade joner...

Jag var från början säker på att alla försök att bestämma tygets ålder genom datering med radioaktivt kol var dömda att misslyckas. Min övertygelse var baserad på Remi Chauvins upptäckt att människor kan ändra den radioaktiva klyvningens hastighet med tankekraft, dvs med psi-energi...

Det var därför jag gladdes när jag fick se resultaten av den biofysiska undersökning som visade att svepningen skulle vara alltför ung. Sceptikerna förstod det inte, men från mina utgångspunkter bevisade detta dess äkthet..."

Reshetnikova refererar också med gillande en teori av Olga Asaulyak om att svepningens uppmätta ålder kommer att samvariera med den kristna kalenderns högtider.

"Det antas att svepningens ålder kan ändras beroende på människornas tro eftersom den kristna trons energifält överför energi till tyget och därigenom håller det intakt.

O. Asaulyak föreslår att vetenskapsmännen ska bestämma svepningens ålder före fastan och sedan före och efter påsken för att se om den blir yngre när människornas tro ökar för att nå sin höjdpunkt på påsksöndagen...

Om man bortom tvivel kan bevisa detta inflytande av människornas tro på Jesu svepnings ålder, skulle det vara omöjligt att överskatta betydelsen av denna upptäckt för den moderna civilisationen och för mänsklighetens andliga upplysning."

En intressantare fråga är måhända om det är möjligt att överskatta sannolikheten att denna teori är felaktig.

Ödestro besannas

Enligt kinesisk folketro står hälsan under astrologiskt inflytande, och födelseåret spelar en stor roll. Hjärtssjukdomar anses vara särskilt farliga för dem som är födda under ett "eldår" (år som slutar på någon av siffrorna 6 eller 7 i västerländsk tideräkning), cancer drabbar särskilt dem som är födda under ett "jordår", lungsjukdomar dem som är födda under ett "metallår", etc.

Den amerikanske sociologen David Phillips har jämfört dödligheten i olika sjukdomar hos personer i Kalifornien med kinesisk och europeisk härkomst. Han fann att folktron fungerade som självuppfyllande profetior. Sjuka kineser vars födelseår gav dem en dålig "prognos" för sjukdomen dog i genomsnitt tidigare än landsmän med "bättre" födelseår för sjukdomen. Skillnaden var för vissa sjukdomar mycket stor. Traditionsbundna kinesiska kvinnor med luftvägssjukdomar som astma, bronkit och emfysem dog i genomsnitt åtta år tidigare om de var födda ett metallår än om de var födda under något annat år.

Självfallet fanns ingen sådan skillnad inte för kontrollgruppen, som bestod av människor av europeisk härkomst. Resultaten tyder alltså på att negativa profetior försämrar prognosen vid allvarliga sjukdomar, av allt att döma huvudsakligen genom psykosomatiska mekanismer.

(Lancet 6/11 1993, enligt referat i SvD 14/11 1993)

SOH

Efedrinpreparat stoppas

I slutet av september stoppade livsmedelsverket alla icke receptbelagda preparat som innehåller efedrin. Efedrin har bl a uppiggande effekt, och har kommit att användas som dopingpreparat.

Eftersom det finns en kinesisk medicinalväxt (Ma Huang) som innehåller efedrin har ämnet gått att köpa som

naturmedel. Sådana medel har under en tid sålts både i hälsokostbutiker och på gym.

Livsmedelsverket motiverade sitt beslut med att efedrin är vanebildande och har allvarliga biverkningar.

Expressen intervjuade en 13-åring i Göteborg som tillhörde ett gäng som använde efedrinpreparat från hälsokostaffärer när de inte fick tag i sprit eller andra droger. "Det har lika bra effekt som de andra droger vi använder", berättade han. Han och hans kamrater tog hela förpackningar på en gång för att få tillräcklig effekt. Vid dessa doser finns risk för livshotande komplikationer, bl a njursvikt.

(GP och Expressen 30/9 1993)

SOH

Kall fusion

Påsen 1989 trädde två amerikanska kemister fram inför världspresen och påstod att de hade funnit en fantastisk ny energikälla: fusion vid vanlig rumstemperatur. Detta väckte ett enormt uppseende, men fortfarande finns inga bevis för att kall fusion kan fås att fungera.

Svenska fysikersamfundets årsbok *Kosmos* för år 1993 innehåller en artikel av Klas Malmqvist som summerar forskningsläget om kall fusion. Malmqvist redovisar de märkliga skeendena kring experimenten med kall fusion. Han förklarar också de vetenskapliga skälen till att fysiker i allmänhet är skeptiska till fenomenet.

SOH

